

Nr 187

Av herr Magnusson i Borås m. fl., om avslag på Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Aktieteckning i AB Statens skogsindustrier.

Chefen för handelsdepartementet har i inledningen till tionde huvudtiteln lämnat en sammanfattande redogörelse för verksamheten i vissa statsägda aktiebolag samt därvid anmält vissa planer för en utbyggnad av AB Statens skogsindustriers anläggningar i Norrland. Sålunda har projekterats *dels* en ny sulfatfabrik i Piteå för tillverkning av ca 79 000 årston sulfatmassa och ca 31 000 årston halvkemisk massa med anslutande pappersbruk — Lövholmen-projektet — *dels* en utbyggnad av sulfatfabriken vid Karlsborg med 60 000 årston sulfatmassa samt av pappersbruket därstädes. Den totala kostnaden för dessa båda investeringar har angivits till 190 miljoner kronor, varav 120 miljoner skulle hänföra sig till Lövholmen-projektet. Med hänsyn till råvaruförhållandena och till bolagets industriella synpunkter har bolaget ansett Lövholmen-projektet böra ges företräde. Denna bedömning biträdades av departementschefen, som tillstyrker utbyggnadsföretaget och hemställer att för ändamålet 21 miljoner kronor skall tillföras bolaget under nästa budgetår genom nyteckning av aktier.

En bedömning av denna betydande samhällliga investering synes böra ske med utgångspunkt bl. a. från de av bolaget och departementschefen anförda skälen för utbyggnaden, vilka sammanfattningsvis har angivits såsom behovet av att 1) förbättra sysselsättningsmöjligheterna i Norrland, 2) erhålla en god skogsvård i Norrbotten samt 3) förbättra bolagets produktionsstruktur. Därjämte måste hänsyn tagas till bolagets ekonomiska förutsättningar för en självfinansiering av projektet samt till statens möjligheter att som lån eller i form av direkta kapitaltillskott bidra till finansieringen. Av den redogörelse departementschefen lämnat om dessa spörsmål erhålles icke tillräckligt material för en säker bedömning av den ifrågasatta utbyggnadsplanen. Det försök till analys som följer har därför endast i begränsad utsträckning kunnat byggas på det för riksdagen presenterade materialet. I övrigt grundas uppgifterna på officiellt material, såsom på bolagets förvaltningsberättelser, skrivelser till Kungl. Maj:t, uppgifter i fackpressen etc.

Arbetsmarknadsfrågan

Medan det i vissa delar av landet under senare år rått överfull sysselsättning har Norrbottens län haft påtagliga sysselsättningssvårigheter. Antalet

arbetslösa och i beredskapsarbete sysselsatta har där successivt stigit under de förhållandevis goda åren 1954—1957. Föregående år drabbades vissa delar av länet av en ganska besvärande arbetslöshet. I hela Norrbottens län var antalet arbetslösa i januari 1958 3 577, medan man ett år senare räknade med 5 494 arbetslösa, alltså en ökning under detta år med inte mindre än 1 917. Endast Kopparbergs län kunde notera en liknande stegring av arbetslösheten eller med 1 215 arbetssökande. I övriga delar av landet skärptes visserligen också svårigheterna på arbetsmarknaden, men antalet arbetslösa visade där betydligt lägre siffror. Stegringen av antalet arbetslösa utgjorde i genomsnitt något över 400 man för dessa län. Det är därför uppenbart — och några som helst delade meningar råder ej därom — att sådana investeringsprojekt, som kan på längre sikt stabilisera och förbättra sysselsättningsmöjligheterna i Norrbottens län, är välkomna och bör komma till stånd. Departementschefen har också som ett avgörande motiv för den nu planerade utbyggnaden av Statens skogsindustrier anfört arbetsmarknadspolitiska motiv. Ett realiserande av Lövholmen-projektet har bl. a. beräknats medföra en permanent sysselsättning för ca 340 anställda i piteåtrakten. I och för sig får naturligtvis denna ökning av arbetsmöjligheterna anses vara välkommen, men det bör anmärkas att denna förbättring är begränsad till Piteå med omnejd. Vidare torde det dröja åtminstone 2—3 år innan anläggningen kan tagas i drift, varför investeringen under byggnadstiden icke kan i nämnvärd omfattning öka arbetstillfällena i Norrbotten. Till själva uppförandet av sulfatfabriken torde för övrigt i stor utsträckning specialutbildad arbetskraft från andra delar av landet inkallas. Några aktuella sysselsättningssvårigheter löses sålunda ej genom den planerade anläggningen. Av avgörande betydelse är däremot den för råvaruförsörjningen av sulfatfabriken erforderliga arbetsinsatsen. Denna beräknas motsvara minst 300 000 dagsverken i skogen årligen. Det bör därför särskilt betonas att ur sysselsättningssynpunkt är det för Norrbottens län mest betydelsefullt att det eventuella råvaruöverskott som finns tillgängligt därstädes tillvaratages. Arbetskraft i hela länet kan sysselsättas i detta arbete. Frågan om var sulfatfabriken förläggs eller rättare sagt var råvaran förädlas är däremot ur arbetsmarknadssynpunkt av mindre betydelse.

Virkesbalansen

En utbyggnad av Statens skogsindustrier har ansetts intimt sammanhänga med behovet av att industriellt utnyttja inom Norrbottens län förefintligt virkesöverskott. Bolaget och departementschefen har i detta hänseende åberopat en av kommerskollegium och skogsforskningsinstitutet på uppdrag av Kungl. Maj:t upprättad virkesbalans för länet. Enligt denna skulle det beräknade årliga virkesuttag, som ur skoglig synpunkt är önskvärt, uppgå till 4,0 miljoner skogskubikmeter, varav 15 % utgöres av lövvirke, huvudsakligen björk. Vid en jämförelse av uttagen under 1953 till

1956 har man vidare funnit att det bör i Norrbotten finnas ett årligt virkesöverskott om 0,7 miljoner skogskubikmeter, vilket motsvarar nära 20 % av den nuvarande faktiska tillgången.

Vid en bedömning av detta material måste hänsyn tagas till att skogsindustrierna i de nordligaste delarna av landet sedan utredningen verkställdes kraftigt utökat sin kapacitet. Så har exempelvis Statens skogsindustrier vid utgången av år 1957 utbyggt sin sulfatproduktion till 120 000 ton och ökat sin kraftpapperproduktion från 20 000 ton till 70 000 ton. Vidare hade Mo och Domsjö AB, som i avsevärd omfattning är hänvisat till att täcka sitt råvarubehov i Norrbotten, en genomsnittlig virkesanskaffning i denna del av landet under åren 1953 till 1956 — alltså under den period som har lagts till grund för skogsforskningsinstitutets utredning — om 0,57 milj. skogskubikmeter per år. År 1958 hade denna siffra stigit till 0,92 milj. skogskubikmeter. Redan dessa bolags produktionsökning har därigenom tagit i anspråk en betydande del av det virkesöverskott som fram till år 1956 beräknades föreligga i Norrbotten. Härtill kommer att Mo och Domsjö ämnar med början år 1960 utbygga sulfatfabriken i Husum med 60 000 ton till sammanlagt 250 000 ton. Den ökning av råvaruförbrukningen som uppstår genom denna utbyggnad har beräknats till ca 0,77 milj. skogskubikmeter per år. Vissa kompletteringsarbeten vid bolagets sulfatfabriker pågår även, vilka kommer att öka anspråken på virke i Norrbotten. Tidigare verkställd utbyggnad av såväl Statens skogsindustrier som den enskilda skogsindustriens kapacitet samt planerad utvidgning av Mo och Domsjö kommer sålunda att ta i anspråk mer råvara än det överskott av virke som utredningen påvisat föreligga i Norrbotten. En ytterligare utbyggnad av Statens skogsindustrier kan därför komma att medföra, att de totala anspråken på virkesuttaget i Norrbotten överskrider vad som verkligen finns tillgängligt.

Förbättring av Statens skogsindustriers produktionsstruktur

Bolaget har bl. a. framhållit att en utbyggnad av sulfatproduktionen skulle förbättra bolagets produktionsstruktur. Bakgrunden härtill synes vara bolagets insikt om att de senaste årens huvudsakliga produktionsinriktning mot trävaror visat sig strukturellt mycket belastande och ej heller står i lämpligt förhållande till virkesavkastningens sammansättning i de områden varifrån bolaget hämtar sin råvara. Investeringarna i sågverken har också under senare år varit osedvanligt stora. År 1953 utgjorde de drygt 12 miljoner kronor, 1954 ca 18 miljoner, 1955 ca 17 miljoner, 1956 ca 4 miljoner och 1957 ca 3,5 miljoner kronor. Dessa investeringar överstiger avsevärt andra jämförbara bolags nyinvesteringar i sågverk under senaste tioårsperioden. Man kan därför ifrågasätta om inte Statens skogsindustrier med hänsyn till marknadsläget för trävaror i de länder som inköper huvud delen av Sveriges export samt med hänsyn till råvarusituationen gjort en

felinvestering när det lagt ned så betydande belopp i sin sågverksrörelse. Vad som nu synes mest angeläget är att bolaget sanerar sin affärsställning innan det genomför avsevärda utbyggnader på andra avsnitt av sin verksamhet.

Statens skogsindustriers ekonomiska förutsättningar för en självfinansiering

Kostnaden för Lövholmen-projektet har av bolaget uppskattats till 120 miljoner kronor. Av detta belopp anser sig bolaget kunna bestrida $\frac{1}{3}$ genom självfinansiering eller — under förutsättning av Kungl. Maj:ts medgivande — genom lån mot inteckningar. Någon kalkyl över hur bolaget skall kunna anskaffa dessa erforderliga 40 milj. kronor är icke redovisad.

En lämplig utgångspunkt för en ekonomisk analys av denna fråga synes vara bolagets bokslut för år 1957. Moderbolaget visar i detta ett bruttoöverskott före avskrivningar och skatter på 12,8 miljoner kronor, vilket utgör icke fullt 6 % av omsättningen för år 1957, som totalt uppgick till 217 miljoner kronor. Ett bruttoöverskott om icke fullt 6 % måste anses ligga lågt i jämförelse med skogsindustrien i övrigt. Någon vinst har ej heller redovisats år 1957, och någon utdelning har inte lämnats på det till 79 miljoner kronor uppgående aktiekapitalet. Bolagets avskrivningar synes vidare avsevärt understiga icke blott vad som är skattemässigt möjligt utan även vad som kan anses företagsekonomiskt försvarbart. De redovisade avskrivningarna motsvarar nämligen en amorteringstid av ca 40 år på anläggningarnas anskaffningskostnad. Bolaget måste först få medel över för erforderliga amorteringar av skulder och nödvändiga reinvesteringar i nuvarande produktionsapparat innan ytterligare medel kan tillföras för insättning i de båda nya projekten. Det bereder vissa svårigheter att fastställa bolagets totala låneskulder, men dessa torde kunna uppskattas till sammanlagt ca 215 miljoner kronor eller till ungefär lika mycket som bolagets omsättning år 1957. I vilken utsträckning bolaget måste reservera vinstmedel för att amortera sin skuld är beroende av företagets villighet och möjligheter att upptaga nya långa lån samt omsätta nuvarande lån. Med hänsyn till tidigare uttalanden av riksdagen i samband med ökningen av bolagets aktiekapital år 1957 angående önskvärdheten av att bolaget nedbringa sina kortfristiga skulder synes man likväl ha anledning att utgå från att bolaget bör betala en ej obetydlig del av sina korta skulder med egna vinstmedel.

Hänsyn måste i detta sammanhang som nämnts tagas till Statens skogsindustriers normala investerings- och reinvesteringsbehov under de närmaste åren. Icke obetydliga investeringsbehov synes föreligga oavsett de nya investeringsprojekten i Karlsborg och Piteå. Bolaget måste — som även framgår av bolagets skrivelse till Kungl. Maj:t — räkna med betydande kompletteringsinvesteringar bl. a. på grund av marknadsutvecklingen och den snabba tekniska utvecklingen på cellulosa- och papperssektorn. Den

hårda konkurrens på board-området som bl. a. tar sig uttryck i ständigt framkommande nya produkter och förbättrade kvaliteter kan också komma att kräva vissa investeringar inom denna gren av företagens verksamhet.

Ehuru det naturligtvis är vanskligt att med ledning av tillgängligt offentligt material bedöma bolagets medelsbehov för amorteringar och investeringar under de närmaste åren, borde man likväl mot bakgrunden av vad ovan anförts ha rätt att uppskatta detta till många tiotal miljoner kronor årligen. Som ovan nämnts utgjorde 1957 års bruttoöverskott före avskrivningar och skatter 12,8 miljoner kronor. Om hänsyn dessutom togs till att år 1957 får anses ha varit ett relativt gynnsamt år för skogsindustrien är det tydligt att bolagets möjligheter att med egna medel täcka 40 miljoner kronor av Lövholmen-projektets investeringskostnader kan betecknas som obefintliga.

Statens skogsindustriens kostnadsberäkningar och kalkyler

Något material för bolagets kostnadsberäkning om 120 miljoner kronor för den nya pappersmassfabriken har icke redovisats av departementschefen. Mycket tyder likväl på att beräkningen är för optimistisk. Vidare synes icke ha medräknats ca 50 miljoner kronor, som — efter avdrag av leverantörskrediter — erfordras såsom rörelsekapital för täckande av råvarulager, färdiglager och kundkrediter. Om man avser att domänverket skall åtaga sig att hålla bolaget med virkeslager och långa krediter förändrar detta ej i princip storleken av det belopp som erfordras för utbyggnadsprojektet. Finansieringsfrågan överskjutes i sådant fall endast på domänverket. En dylik princip måste för övrigt ur domänverkets synpunkt vara förkastlig. Inom enskild skogsindustri räknar man erfarenhetsmässigt med ett investeringsbelopp på 1 200 à 1 500 kronor per årston för tillverkning av kraftmassa. Hänsyn har då inte tagits till de investeringar i bostäder, skolor, vägar etc. som ofta blir nödvändiga som konsekvens av större industrianläggningar. Man kan nämligen icke som bolaget gjort förutsätta att sådana investeringar uteslutande kommer att finansieras av kommunerna. Mot bakgrund av dessa siffror har man rätt att påstå att bolagets investeringskalkyl är orealistisk.

Slutsatser

Av vad ovan anförts anser vi oss kunna dra vissa bestämda slutsatser angående förutsättningarna för det tillämnade projektet att utbygga Statens skogsindustriens anläggning i Piteå. Allt pekar därvid på att de av bolaget och departementschefen anförda skälen för utbyggnaden icke är bärande. Den föreslagna anläggningen kommer sålunda icke nämnvärt att bidra till att lösa de aktuella arbetsmarknadsproblemen inom Norrbotten. Det virkesöverskott i Norrbotten som står till förfogande för industriell förädling är redan till stor del ianspråktaget och kommer att till återstående de-

lar konsumeras vid ett genomförande av pågående utbyggnad av enskild skogsindustri i Norrland. Det enskilda näringslivets samt Statens skogsindustriers produktionskapacitet kommer redan år 1960 att ha ökat så mycket att virkestillgången ej förslår att täcka efterfrågan. Skall dessutom Statens skogsindustriers kapacitet utbyggas med ytterligare 110 000 ton massa medför detta en överefterfrågan på virke, som kan taga sig uttryck i en ur skoglig synpunkt för hög avverkning eller nödvändigögra att driften vid redan befintliga verk krympes och därmed föranleder arbetspermitteringar.

Slutligen må framhållas att det ekonomiska resultatet av Statens skogsindustriers hitintills bedrivna verksamhet ej inbjuder till en ny aktieteckning om 21 miljoner kronor. Det är däremot angeläget att bolaget får sin ekonomi konsoliderad. Det må starkt betonas att riksdagen år 1957, när frågan om visst kapitaltillskott till bolaget behandlades, ansåg det angeläget och lämpligt för bolaget att förbättra sin likviditet innan nya projekt planerades. Detta gäller alltjämt, och en aktieteckning av staten av den storleksordning det här är fråga om måste därför bedömas som en synnerligen osäker investering. Vi anser oss därför inte kunna biträda departementschefens hemställan om en sådan aktieteckning.

Då det likväl är angeläget att stödja näringslivet i Norrbotten och därmed skapa ökade sysselsättningsmöjligheter har vi intet att erinra mot att den av länsstyrelsen i Norrbotten begärda utredningen om industriernas försäkringar i länet kommer till stånd.

På grund av vad ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts hemställan om ny aktieteckning om 21 miljoner kronor i Statens skogsindustrier.

Stockholm den 27 januari 1959

		<i>Tage Magnusson</i> i Borås
<i>Gunnar Heckscher</i>	<i>Gösta Darlin</i>	<i>Einar Hægglom</i>
<i>Gösta Bohman</i>	<i>Rolf Eliasson</i>	<i>Hans Wachtmeister</i>
<i>Carl Wilh. Lothigius</i>	<i>Einar Setterberg</i>	<i>Carl Eric Hedin</i>
<i>Henrik Munktell</i>	<i>Hans Nordgren</i>	<i>C. G. Regnéll</i>